

КЗВО КОР Академія мистецтв імені Павла Чубинського

ПЦК «Фортепіано та концертмейстерство»

**Курсова робота**

з дисципліни «Історія фортепіанного виконавства»

**РОЗКВІТ РОМАНТИЧНОЇ ФОРТЕПІАННОЇ МІНІАТЮРИ В  
ТВОРЧОСТІ НОРВЕЗЬКОГО  
КОМПОЗИТОРА Е. ГРІГА.**

Виконала студентка 2 Ф-НО курсу

Освітньо-професійної програми «Фортепіано»

**КАТЕРИНА ЯКУБ**

Викладач **Л. О. ІВАНЬКО**

**Київ -2025**

## ЗМІСТ

2

|                                                |    |
|------------------------------------------------|----|
| ВСТУП.....                                     | 3  |
| ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ Е.ГРІГА.....          | 4  |
| ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРТЕПІАННОЇ МІНІАТЮРИ .....    | 6  |
| РОЛЬ НАРОДНОЇ МУЗИКИ В ТВОРЧОСТІ Е.ГРІГА ..... | 10 |
| ВИСНОВОК .....                                 | 12 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....                | 15 |

В цій курсовій роботі, мова буде йти про творчість Едварда Гріга, який дуже сильно захопив своїм мистецтвом дуже багато сердець по всьому світу, створивши багато композицій та назавжди залишивши спогади про себе та свої чудові твори, так ось давайте розберемо його творчість та його найпопулярніші композиції, розглянемо дуже цікаву біографію самого Гріга, та проаналізуємо й зробимо висновки за його різними творами, як вони вплинули на суспільство та подальший розвиток культури. Ми всі прекрасно знаємо, що мистецтво йде з покоління в покоління і кожен раз відкриваються нові стилі і жанри відтворення композицій, спробуємо проаналізувати та охарактеризувати його композиції, та на основі цього зробити певні висновки.

Ми розберемо його найвідоміші композиції, проаналізуємо його твори та ключові аспекти його творчості, зокрема його стильових особливостей, та значення його музики в контексті європейської культури. Окремо увагу буде приділено структурі творів, та композиторським прийомам Е.Гріга, які сприяли створенню музичного образу притаманного тільки йому.

Дослідження творчості Е.Гріга є актуальним не лише з точки зору музикознавства але й у контексті сучасного сприйняття класичної музики. Це дозволить зрозуміти, як спадщина великого композитора вплинула та продовжує впливати на сучасних митців і слухачів, відкриваючи їм нові горизонти для інтерпретації його творчості.

Едвард Гріг походить із Бергена – другого за значенням міста Норвегії після столиці Осло, порту із давньою історією. Берген відомий мистецтвом народних скрипалів – гардингфелерів. На основі народної музики виникла професійна школа скрипалів, засновником якої був Уле Буль. Народився Гріг 15 червня 1843 року в невеличкому будинку біля рибного базару, на старій вулиці Странгатен. Усього в сім'я народилося три доньки - Марен, Інгебьорг Бенедикта та Елізабет Кімбел і двоє синів – Йон та Едвард.

Засновником норвезької лінії Грігів був шотландський емігрант Алесандр Гріг. Успішно займався торгівлею та був призначений англійським консулом - цю посаду успадкували його син Йон Гріг та онук Александр Гріг, батько композитора. Він одружився з Гезіні Хагеруп, донці губернатора та парламентаря Едварда Хагерупа. Прадід Нільс Хаслунн у 1765 році організував першу міську музичну спілку «Гармонія».

Гезіна Хагеруп була талановитою піаністкою, навчалася в Гамурзі під керівництвом Альберта Метфесселя. Влаштовувала домашні музичні концерти та брала участь у виступах спілки «Гармонія». Вдома виконували твори Моцарта, Глюка. Музиці систематично навчали всіх дітей в родині Гріга. Старший брат Йон Гріг був віолончелістом, навчався у Лейпцизькій консерваторії. Едварда мама почала вчити грі на фортепіанно з шести років.

За спогадами композитора, матір була вимогливою вчителькою. Едвардові передалося материне захоплення музикою Моцарта - у подальшому він переробляв сонати Моцарта для двох фортепіанно, написав декілька літературно-критичних статей про композитора. У 1858 році батьків Гріга на літній дачі в маєтку Ландос відвідав скрипаль Усе Буль. Він ознайомився з імпровізаціями Едварда та висловив думку, що юнакові варто продовжити навчання в Лейпцигу.

У Лейпцизькій консерваторії Едвард та висловив думку, що Лейпцизькій консерваторії Едвард провчився чотири роки і згадував цей час без симпатії: «Консерваторія абсолютно нічому не навчила мене» – писав він перебільшено у листі до голландського композитора Ю. Рьонгета. У той час в консерваторії панував догматизм, педантичне наслідування класичних творів та зазубрював теорії. Про викладання Ернстом Ріхтером гармонії та контрапункту Едвард писав: «Я виходив з тих помилкових уявлень, що композиція має перш за все звучати гарно. Для Рихтера ж, навпаки, сутність справи полягала в правильному вирішенні арифметичного завдання».

Серед викладачів більш близьким Грігові виявився Моріц Гауптман - теоретик-бахознавець. Рутинне академічне виховання гри на фортепіанно Луї Пледі не задовільнило Гріга, і він домігся перевodu до класу Ернста Фердинанда Венделя. Ігнаца Мошелеса. Мошелес був знаним шанувальником Бетховена, своїм учням він не пояснював словами, а показував власним виконанням особливості творів. Венцелю Гріг присвятив свої перші опубліковані п'єси. Також Едвард регулярно відвідував публічні концерти, особливе враження справило виконання Шумана та Шопена Кларою Шуман. Від Шумана Гріг переймав програмність творів, перетворюючи п'єсу на певну розповідь, а також стилістичні інтонації.

## Е.ГРІГА

Фортепіанні мініатюри Едварда Гріга відзначаються глибоким емоційним змістом, технічною витонченістю і відображенням норвезької культури. Мініатюри зазвичай мають просту форму, часто використовуючи двочастинну або тричастинну структуру.

На мою думку це дозволяє зосередитися на мелодії та виразності. Гріг володіє винятковим даром створювати запам'ятовуванні мелодії. В його мініатюрах мелодії звучать природно і лірично, відображаючи глибокі почуття. Мініатюри демонструють різноманітність ритмічних форм. Вони можуть включати як спокійні, плавні партії, так і енергійні, рухливі теми, що надає динаміки та контрасту.

Гріг використовує широкий спектр гармонійних прийомів. Від простих до більш складних. Це включає використання модальних акордів і незвичайних гармонійних переходів. У мініатюрах часто присутні елементи норвезького фольклору, такі як народні мелодії та ритми, що підкреслюють національний колорит. Гріг передає широкий спектр емоції - від радості до туги. Це робить його мініатюри не лише технічно вражаючими, але і глибоко виразними.

Мініатюри Гріга варіюються за складністю, що робить їх на мою думку доступними для різних рівнів виконавців. Вони можуть бути як простими в виконанні, так і вимагати значної технічної підготовки. Ось приклади таких мініатюр включають «Мініатюри», Ор. 68, ТА «Сюїта» Ор. 46, які майстерно поєднують усі ці елементи. Завдяки цьому, фортепіанні мініатюри Гріга залишаються слухачів своєю щирістю та глибиною. Гріг відомий своїми мініатюрами, які часто відображають красу природи та народну музику Норвегії. Його мініатюри, такі як «Пейзажні з Норвегії» та «Норвезькі народні музичні пісні», використовують прості мелодії та яскраві образи, щоб створити атмосферу меланхолії та романтики. Гріг тяжіє до конкретності музичних образів природи, народної фантастики, народного побуту.

Музична мова композитора яскраво своєрідна. Індивідуальність його стилю найбільше визначається глибоким зв'язком з норвезькою народною музикою. Гріг широко користується жанровими особливостями, інтонаційним ладом,

ритмічними формулами народних пісенних і танцювальних мелодій. У його творах лірико-драматичного плану, здавалося б далеких від жанрово-побутових образів, чутні характерні ритми халлінга й спрінгданса.

Спрінгданс, доречі це один з розповсюджених у Норвегії танців, легкий і рухливий, тридольний, з живими й різноманітними ритмічними візерунками, зі змінами ритмічних фігур, зсувом сильної долі такту. Мелодії Гріга пронизані інтонаціями, типовими для норвезької музики, такими, наприклад, як хід від першої ступені ладу через вступний тон до квінти, мелодійні обороти зі звучанням великої септими.

Типи мелодійного руху найчастіше нагадують характерні народні інструментальні наспіви. Так, прообразом вступу до другої скрипкової сонати є імпровізації народних скрипалів. Такі фактурні прийоми, як витриманий органний пункт у басі, квінтовий бас, ідуть від звучань народної інструментальної музики. Чудова майстерність варіаційного й варіантного розвитку мелодії, властиве Грігу, корениться в народних традиціях багаторазового повтору мелодії зі змінами її.

«Я записав народну музику моєї країни» казав композитор. За цими словами ховається побожне відношення Гріга до народного мистецтва й визнання його визначальної ролі для власної творчості. Доречі перший свій музичний твір майбутній композитор створив у віці 12 років. За своє життя Гріг склав понад 600 романсів та пісень. Гріг черпає натхнення з норвезьких легенд, фольклору та природи. Багато його творів відображають національну ідентичність.

Композитор використовує короткі, чіткі музичні фрази, що дозволяє легко запам'ятовувати мелодії. Він вдало поєднує класичні елементи з норвезькими народними мотивами. Гріг часто пише для фортепіано і струнних інструментів, використовує легкі, прозорі текстури. Його мініатюри висвітлюють емоції, що передаються через динаміку та темпу.

Справжня сила його мініатюр полягає в здатності викликати глибокі емоції, від суму до радості, завдяки простим, але потужним мелодіям. Гріг вважається ключовою фігурою у норвезькій музиці, його мініатюри вплинули на багатьох сучасних композиторів. Мініатюри Гріга на мою думку це не лише музичні твори, а й художні образи, що відображають велич і красу норвезької природи та культури. У Гріга є багато відомих композицій, наприклад: Сюїта «Пер Гюнт» він її написав у 1875 році, це одна з найпопулярніших його робіт, створена до драми Генріка Ібсена. Найвідоміші частини: «Ранок» (Ранковий настрій), «Танок Анітри», «Смерть Озе».

Концерт для фортепіанно з оркестром ля мінор, Ор. 16 який він написав у 1868 році, це є один із найкращих романтичних концертів, який виконав на багатьох композиторах. Ліричні п'єси - серія фортепіанних мініатюр, серед яких найвідоміші: «Метелик», Ор. 43, №1 «Весільний день у Трольхаугені», Ор.65, №6 «Норвезькі танці», Ор.35 – цикл із чотирьох п'єс, натхнених народною музикою.

«Елегійний меланхолійний вальс» – вишуканий і нижній фортепіанний твір. Виконавська техніка та стиль Едварда Гріга відіграють важливу роль у його музиці, поєднуючи характерні елементи національного фольклору з класичними традиціями.

Гріг був віртуозним піаністом, і його твори для фортепіано демонструють складну техніку. Це включає швидкі пасажі, арпеджіо, а також використання різноманітних динамічних нюансів. Він відзначався вмінням створювати ліричні та запам'ятовуються мелодії, часто сповнені емоцій. Його мелодії зазвичай мають просту, але виразну структуру.

Гріг використовував характерну гармонічну палітру, що включала насичені акорди і незвичайні гармонійні переходи, створюючи багатих звуковий колорит. У його музиці можна зустріти різноманітні ритмічні структури, вплетення народних танців і синкопування, що надає динаміки та енергійності. Гріг часто прагнув передати атмосферу норвезької природи, використовуючи специфічні інтонації та теми, що викликають емоції, такі як туга, радість або спокій.



Завдяки цим характеристикам, виконавська техніка та стиль Гріга залишаються впізнаваними і вплинули на розвиток не лише норвезької, а й європейської класичної музики. Едвард Гріг справив значний вплив на багатьох композиторів, не лише у Норвегії, а й за її межами. Гріг став важливою фігурою в русі національного романтизму. Його використання народних мотивів та мелодії вплинуло на багатьох композиторів, які прагнули виразити свій національний колорит. Його здатність створювати запам'ятовуванні, ліричні мелодії вплинула на таких композиторів, як Фрідріх Шопен.

Вони перейняли його вміння передавати емоції через музику. Гріг популяризував камерну музику, і його твори, такі як «Соната для фортепіано і скрипки», стали зразком для багатьох композиторів, як Йоханнес Брамс. Гріг експериментував із формами і структурами, що надихало молодших композиторів.

Його підхід до компонування творів дав поштовх до нових ідей в музиці. Він відрізнявся глибокою емоційною виразністю, що знайшло відображення у творах Арама Хачатуряна та інших романтиків, які слідували його прикладу. Твори Гріга, зокрема «Пер Гюнт», стали основою для багатьох театральних і кіно адаптацій, що свідчить про його вплив на сучасну музичну культуру.

В цілому, вплив Гріга відчувається у багатьох музичних стилях і жанрах, і його спадщина продовжує надихати нові генерації композиторів. Гріг часто змінював звуки у звичних акордах, що надавало музиці м'якої, але несподіваної гармонійної виразності. Дисонансні звучання та паралелізм у багатьох творах зустрічаються нетрадиційні акордові послідовності та паралельне рухання голосів, що підсилює народний характер музики.

Композитор любив будувати гармонію на основі повторюваних мотивів у різних тональностях, що створювало ефект хвилеподібного розвитку. Гріг часто змінював тональність несподівано, використовуючи модуляції у далекі тональності, що створювало відчуття гармонічної свободи.

Народна музика відіграє важливу роль у творчості Едварда Гріга, впливаючи на його стиль, тематичний зміст і емоційний настрій. Композитор часто застосовував народні лади, зокрема дорійський, лідійський та міксолідійський. Це створювало специфічне звучання, далеке від традиційної мажоро-мінорної системи.

У творах зустрічаються багаті гармонічні структури, зокрема нонакорди, секстакорди, збільшені та зменшені акорди, які додають теплоти та експресивності. Гріг часто використовував змішану або нерегулярну метрику, що наближало його твори до норвезьких народних танців.

Багато творів композитора побудовані на основі традиційних танцювальних форм:

Халлінг (швидкий, енергійний, чоловічий танець у двохдольному розмірі).

Спрінгар (асиметричний тридольний танець). Синкопи та зміщення акцентів - композитор активно застосовував синкоповані ритми, що надавали музиці живого і пластичного характеру.

Чергування різних ритмічних груп - Гріг часто використовував зміну коротких і довгих нотних значень, створюючи ефект природної народної імпровізації. Особливо помітний у маршах і танцювальних п'єсах, таких як «Норвезькі танці» та «Пер Гюнт». Поліритмія та метричні зміни – у деяких творах композитор накладав різні ритмічні структури одна на одну або змінював метр у межах однієї частини, що підсилювало експресію музики. Гріг активно використовував мотиви і ритми норвезької народної музики, які стали основою багатьох його творів.

У своїй музиці він прагнув виразити специфічність норвезької культури, що стало важливим аспектом романтизму. У деяких творах композитор дослівно використовував норвезькі народні мелодії, зокрема у «Норвезьких танцях» Ор.35, які є обробками традиційних норвезьких танцювальних мелодій. Стилізація народної музики у збірці «Ліричні п'єси» та «Сільських сценах» можна почути мелодичні та ритмічні особливості народної музики, хоча вони є оригінальними творами композитора.

Гріг використовував модальні лади, характерні для норвезького фольклору, зокрема дорійський, міксолідійський та лідійський. Це надавало музиці характерного народного колориту. В обробках народних мелодій він зберігав притаманні їм асиметричні ритмічні малюнки та характерні танцювальні ритми. Гріг часто імітував звучання традиційних норвезьких народних інструментів, таких як хардангерська скрипка, що можна почути у його Сонатах для скрипки та оркестровій музиці.

Народні теми у вокальній музиці у його романсах і хорових творах зустрічаються як обробки народних мелодій, так і авторські пісні в народному стилі. Вплив народної музики на великі форми навіть у масштабних творах, таких як концерт фортепіанно з оркестром а-moll, відчувається вплив народних мелодій у тематизмі та гармонії. Багато його творів зокрема «Пісні любові» та «Хорові пісні», містять мелодії, які нагадують традиційні народні пісні. Використання специфічної ритміки, характерної для норвезьких танців, надає його музиці особливий динамізм і живість. Часто його твори відображають краєвиди Норвегії, народні звичаї та легенди, що робить музику дуже образною і виразною.

Гріг адаптував народні мелодії для симфонічних творів і камерної музики, створюючи новий звуковий простір, таким чином, вплив народної музики в творчості Гріга не лише збагачує його композиції, але й допомагає підкреслити його внесок у розвитку національної музичної традиції. Гріг ніколи не прагнув до точного відтворення народних мелодій. Йому був чужий догматичний підхід до народної творчості, відображення дрібних особливостей народного «музичного діалекту» кожної окремої місцевості. І якщо він, за його словами, прагнув слідувати в музиці, то не можна забувати, що це натура великого художника-лірика, глибоко відображаюча найкращі душевні якості норвезького народу.

Сучасними, навіть для наших днів, виглядають роздуми Гріга щодо характерної тенденції Гріг рішуче протестує. Пісня романс для нього, як і раніше, залишаються творами передусім вокальними, якими вони повинні бути за своєю природою.

Едвард Гріг – видатний норвезький композитор, чия творчість стала символом національного музичного мистецтва. Він поєднав у своїй музиці європейські романтичні традиції з норвезьким фольклором, створивши унікальний стиль, що відображає дух і природу його батьківщини.

Основними особливостями творчості Гріга є використання народних мелодій, характерних ладових і ритмічних структур, гармонічні новаторства та ліричний характер його музики. Композитор працював у різних жанрах - від фортепіанних мініатюр до симфонічної та камерної музики. Його «Ліричні п'єси», концерт для фортепіано а-moll, «Норвезькі танці» та музика до драми «Пер Гюнт» є одними з найвідоміших творів світової класики. Гріг зробив значний внесок у розвиток національного музичного стилю, сприяв популяризації норвезької культури та вплинув на багатьох європейських композиторів.

Його творчість поєднує пустоту і глибину, легкість і сьогодні, зачаровуючи слухачів своєю мелодійністю, витонченістю та глибокою емоційністю. Переважне місце в творчості Гріга займають невеликі фортепіанні і вокальні твори ліричного характеру. Найбільш відомими з його творів є 10 зошитів «Ліричних п'єс», до яких входять такі твори, як «Похід гномів», «Весною», «Кобольд», «Вальс», «Пташка» та багато інших.

Чудовими є також збірники оброблених ним народних пісень і танців. З великих творів Гріга необхідно відзначити сонату і баладу для фортепіано, три скрипкові сонати і одну віолончельну, концерт для фортепіано з оркестром і струнний квартет.

Гріг не писав опер, але він створив чудову музику до драми норвезького письменника Ібсена «Пер Гюнт», що складається з 22 вокально-оркестрових номерів. Згодом з цією музики він зробив дві сюїти, які переклад для фортепіано. Крім того, Гріг написав багато романсів і пісень, переважно ліричних, глибоко пройнятих народним духом, таких же свіжих, самобутніх і безпосередніх, щирих і простих, як і його фортепіанні твори

Це життєрадісний і енергійний народний танець, в якому різні акценти і гострий ритм першої частини добре зіставляються з стрімким бігом у середній частині. У п'єси «Весною», що входить до третього зошити «Ліричних п'єс», глибоко і правдиво виражені почуття і настрої, пов'язані з приходом весни. У першій частині враження прозорості, легкості і свіжості весняного повітря виражено м'якою ніжною мелодією і легкими акордами у верхньому регістрі.

Середня частина - поривчаста, схвильована, з великим наростанням - приводить до динамічної репризи: та сама мелодія, що і в першій частині, звучить повніше, урочистіше завдяки викладу мелодії в октаву, широкому арпеджованому акомпанементу і посиленню звучності.

Найбільшою популярністю користуються сюїти Гріга «Пер Гюнт» з музики до драми Ібсена. Пер Гюнт, молодий сільський хлопець, великий фантазер, після ряду сутичок, з своїми односельчанами змушений покинути батьківщину, бо він вирушає мандрувати по світу, щоб знайти багатство і щастя. Після багатьох пригод, уже під старість, він таким же убогим повертається на батьківщину. Тут він переконується, що всі його зусилля і шукання були марні, щастя він міг знайти у себе вдома, на батьківщині, де він знаходить Сольвейг, яка любила його й чекала все життя.

Виконання творів Гріга на сучасних сценах підтверджує їхню безсмертну цінність і значення для світової культури. Крім того, його внесок у розвиток фортепіанної музики, камерного музикування та симфонічної поеми значно вплинув на подальший розвиток європейської академічної музики.

Гріг довів, що національні мотиви можуть органічно поєднуватися з класичними традиціями, створюючи яскраві та самобутні музичні твори. Він став не лише обличчям норвезької музики, але й важливою фігурою європейського музичного романтизму, поряд із такими композиторами, як Шопен, Ліст і Шуман. Його музика відзначається тонкою ліричністю, глибоким емоційним змістом та витонченим відчуттям природи, що робить її актуальною і впізнаваною навіть сьогодні. Образів народних ритмів і виразної мелодики.

Завдяки Грігу норвезька музична культура здобула міжнародне

визнання, а його твори стали візитівкою країни, уособлюючи її природну красу, історію та фольклорні традиції. Музика Гріга завжди чарує своєю свіжістю, щирістю мелодійністю. Завдяки глибоко народній основі твори Гріга оригінальні, своєрідні. Багато його творів пов'язані з химерним світом норвезьких казок, з характерними для них фантастичними образами гномів, тролей, ельфів. Велике місце займає також зображення картин природи і передавання почуттів та переживань, викликаних природою. Велику гостроту і жвавість вносить у норвезьку музику своєрідність танцювальних ритмів, широко використаних Грігом.

Важливим аспектом спадщини Гріга є її вплив на подальший розвиток музичної освіти та інтерпретації народної музики у професійному мистецтві. Його твори не лише збагачують концертний репертуар, а й служать джерелом натхнення для композиторів, виконавців і слухачів, підтвержуючи думку, що справжнє мистецтво виходить за межі часу і залишається вічним.

Таким чином, творчість Едварда Гріга є невід'ємною частиною світового музичного мистецтва. Його твори продовжують захоплювати слухачів і надихати нові покоління музикантів, зберігаючи зв'язок між традицією і сучасністю. Завдяки своєму унікальному стилю та майстерному поєднанню народної і професійної музики, Гріг залишив неперевершений слід в історії музики, доводячи, що справжній талант здатний подолати будь-які кордони.

### Використані джерела:

1. Глазунова Г. П. Місце камерно-ансамблевого виконавства у творчості Е. Гріга. Камерно-інструментальний ансамбль: український та світовий вимір : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 грудня 2022 року. Київ : Каравела, 2023. С. 201–204. <https://doi.org/10.32782/978-966-8019-28-9>
2. Гріг Едвард. Універсальний словник-енциклопедія. 4-те вид. Київ : Тека, 2006.
3. Десять цікавих фактів. *Факти про / Електронний журнал*. 28.01.2025. URL : <https://faktypro.com.ua/page/10-czikavikh-faktiv-pro-edvarda-griga>
4. Кашкадамова Н. Б. Історія фортепіанного мистецтва XIX сторіччя. Тернопіль : Астон, 2006. 608 с., нот.
5. Оржеховська Ф. М. Едвард Гріг. Київ. 1959 р. с.61

